

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

14. února 2019*

„Řízení o předběžné otázce – Články 56 a 63 SFEU – Volný pohyb služeb – Volný pohyb kapitálu – Vnitrostátní právní úprava stanovující neplatnost smluv o úvěru s mezinárodním prvkem uzavřených věřitelem bez oprávnění – Nařízení (EU) č. 1215/2012 – Článek 17 odst. 1 – Smlouva o úvěru uzavřená fyzickou osobou za účelem poskytování turistických ubytovacích služeb – Pojem „spotřebitel“ – Článek 24 bod 1 – Výlučná příslušnost v oblasti věcných práv k nemovitostem – Žaloba znějící na určení neplatnosti smlouvy o úvěru a na výmaz vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí“

Ve věci C-630/17,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Općinskog suda u Rijeci – Stalne službe u Rabu (městský soud v Rijece – stálá pobočka na Rabu, Chorvatsko) ze dne 6. listopadu 2017, došlým Soudnímu dvoru dne 9. listopadu 2017, v řízení

Anica Milivojević

proti

Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen,

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení K. Lenaerts, předseda Soudního dvora vykonávající funkci předsedy druhého senátu, A. Prechal, C. Toader (zpravodajka), A. Rosas a M. Ilešič, soudci,

generální advokát: E. Tančev,

vedoucí soudní kanceláře: M. Aleksejev, vedoucí oddělení,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 5. září 2018,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen D. Malnarem, M. Mlinac, P. G. Baučićem, P. Novakem, M. Sabolekem, E. Garankićem a A. Đuretou, odvetníci, ve spolupráci s T. Borićem, profesorem,
- za chorvatskou vládu T. Gallim, jako zmocněncem,
- za Evropskou komisi M. Heller, jakož i L. Malferrarim a M. Mataijou, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: chorvatština.

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 14. listopadu 2018,
vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků 56 a 63 SFEU, jakož i čl. 4 odst. 1, článku 17, čl. 24 bodu 1 a článku 25 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2012, L 351, s. 1).
- 2 Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi Anicou Milivojević, s bydlištěm v Chorvatsku, a společností Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen (dále jen „Raiffeisenbank“), společností založenou podle rakouského práva, ve věci žaloby A. Milivojević na určení neplatnosti smlouvy o úvěru uzavřené se společností Raiffeisenbank a na zrušení notářské listiny týkající se vzniku zástavního práva zajišťujícího závazky z uvedené smlouvy, jakož i na výmaz vkladu tohoto zástavního práva do katastru nemovitostí.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Body 6, 15 a 18 odůvodnění nařízení č. 1215/2012 znějí:
„(6) Za účelem dosažení volného pohybu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech je nezbytné a vhodné, aby se pravidla upravující příslušnost, uznávání a výkon soudních rozhodnutí řídila právním nástrojem Unie, který by byl závazný a přímo použitelný.
[...]
(15) Pravidla pro určení příslušnosti by měla být vysoce předvídatelná a měla by vycházet ze zásady, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného. [...]
[...]
(18) Pokud se týče pojištění, spotřebitelských a pracovních smluv, měla by být slabší strana chráněna pravidly pro určení příslušnosti, která jsou pro ni příznivější než obecná pravidla.“
- 4 Článek 4 odst. 1 uvedeného nařízení stanoví:
„Nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště v některém členském státě, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.“
- 5 Článek 8 bod 4 nařízení zní takto:
„Osoba, která má bydliště v některém členském státě, může být též žalována:
[...]
4) ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároku ze smlouvy, kde žaloba může být spojena s žalobou týkající se věcných práv k nemovitostem proti témuž žalovanému, u soudu členského státu, v němž se nemovitost nachází.“

6 Článek 17 odst. 1 téhož nařízení stanoví:

„Ve věcech týkajících se smlouvy uzavřené spotřebitelem pro účel, který se netýká jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti, se příslušnost určuje podle tohoto oddílu[...].“

7 Článek 18 odst. 1 a 2 nařízení č. 1215/2012 stanoví:

„1. Spotřebitel může podat žalobu proti smluvnímu partnerovi buď u soudů členského státu, v němž má tento smluvní partner bydliště, nebo, bez ohledu na bydliště druhé strany, u soudu místa, kde má bydliště spotřebitel.

2. Smluvní partner může podat žalobu proti spotřebiteli pouze u soudů členského státu, v němž má spotřebitel bydliště.“

8 Ustanovení článku 19 nařízení uvádí:

„Od ustanovení tohoto oddílu je možné se odchýlit pouze dohodou:

- 1) uzavřenou po vzniku sporu;
- 2) umožňující spotřebiteli zahájit řízení u jiných soudů než těch, které jsou uvedeny v tomto oddíle, nebo
- 3) uzavřenou mezi spotřebitelem a jeho smluvním partnerem, kteří mají v době uzavření smlouvy bydliště nebo obvyklý pobyt v témže členském státě, jestliže tato dohoda zakládá příslušnost soudů tohoto členského státu, ledaže by taková dohoda nebyla podle práva tohoto členského státu přípustná.“

9 Podle čl. 24 bodu 1 prvního pododstavce uvedeného nařízení platí:

„Bez ohledu na bydliště stran mají výlučnou příslušnost tyto soudy členského státu:

- 1) pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem a nájem nemovitostí, soudy členského státu, v němž se nemovitost nachází“.

10 Článek 25 odst. 1 a 4 nařízení uvádí:

„1. Bez ohledu na bydliště stran, dohodnou-li se tyto strany, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud nebo soudy některého členského státu, je příslušný soud nebo soudy tohoto státu, pokud tato dohoda není z hlediska své věcné platnosti podle práva tohoto členského státu neplatná. Pokud se strany nedohodnou jinak, je tato příslušnost výlučná. [...]

[...]

4. Dohody o příslušnosti ani obdobná ustanovení v zakládací listině trustu nemají právní účinek, jsou-li v rozporu s články 15, 19 nebo 23 nebo pokud mají soudy, jejichž příslušnost má být vyloučena, podle článku 24 výlučnou příslušnost.“

11 Článek 66 odst. 1, upravující použití *ratione temporis* nařízení č. 1215/2012, stanoví:

„Toto nařízení se vztahuje pouze na řízení zahájená, na veřejné listiny formálně vyhotovené nebo registrované a na soudní smíry schválené či uzavřené ke dni 10. ledna 2015 nebo po něm.“

Chorvatské právo

Zákon o závazcích

- 12 Článek 322 zákona o obveznim odnosima (zákon o závazcích) ve znění použitelném na věc v původním řízení (*Narodne novine*, br. 78/2015) (dále jen „zákon o závazcích“) stanoví:

„1) Všechny smlouvy, které jsou v rozporu s ústavou Chorvatské republiky, s kogentními právními normami nebo s dobrými mravy, jsou absolutně neplatné, pokud cíl porušeného pravidla neodkazuje na jiný právní následek nebo pokud zákon v konkrétním případě nestanoví jinak.

2) Pokud smlouvu nesměla uzavřít pouze jedna z jejích stran, je smlouva platná, pokud zákon v konkrétním případě nestanoví jinak, a strana, která porušila zákonný zákaz, musí nést z toho plynoucí důsledky.“

- 13 Článek 323 odst. 1 uvedeného zákona stanoví:

„Pokud je smlouva absolutně neplatná, je každá smluvní strana povinna vrátit druhé smluvní straně vše, co na základě dané smlouvy přijala, a v případě, že vrácení není možné nebo je povaha plnění neumožňuje, zaplatit přiměřenou peněžitou náhradu podle cen v době vydání soudního rozhodnutí, pokud zákon nestanoví jinak.“

Zákon o spotřebitelských úvěrech

- 14 Zákon o potrošačkom kreditiranju (zákon o spotřebitelských úvěrech, *Narodne novine*, br. 75/2009) (dále jen „zákon o spotřebitelských úvěrech“) nabyl účinnosti dne 1. ledna 2010. Článek 29 odst. 1 uvedeného zákona upřesňuje, že až na výjimky se zákon nevztahuje na smlouvy o úvěru uzavřené před nabytím účinnosti tohoto zákona.

- 15 Uvedený zákon byl pozměněn Zákonem o izmjeni i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (zákon pozměňující a doplňující zákon o spotřebitelských úvěrech, *Narodne novine*, br. 102/2015) (dále jen „zákon o spotřebitelských úvěrech ve znění pozdějších předpisů“).

- 16 Článek 19j zákona o spotřebitelských úvěrech ve znění pozdějších předpisů, nadepsaný „Neplatnost smluv a její důsledky“, zní takto:

„1) Pokud smlouva o úvěru byla uzavřena věřitelem nebo zprostředkovatelem úvěrů, který není držitelem povolení vyžadovaného pro poskytování služeb v oblasti spotřebitelských úvěrů nebo pro činnost zprostředkovatele úvěrů, smlouva je absolutně neplatná.

2) Pokud musí být na základě odstavce 1 tohoto článku to, co bylo přijato, vráceno, je spotřebitel povinen platit úroky z poskytnuté částky, a to ode dne, kdy rozhodnutí o neplatnosti nabylo právní moci.“

- 17 Podle článku 19l zákona o spotřebitelských úvěrech ve znění pozdějších předpisů, nadepsaného „Soudní příslušnost“, platí následující:

„1) V rámci sporů týkajících se smlouvy o úvěru může spotřebitel podat žalobu směřující proti druhé smluvní straně u soudů členského státu, v němž má tato smluvní strana sídlo, nebo, bez ohledu na sídlo druhé strany, u soudu místa, kde má spotřebitel bydliště.

2) Druhá smluvní strana může podat žalobu směřující proti spotřebiteli pouze u soudů členského státu, v němž má spotřebitel bydliště.

[...]“

Zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem

- 18 Článek 1 Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima sklopljenih u Republici Hrvatske s neovlaštenim vjerovnikom (zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem, které byly uzavřeny v Chorvatské republice s věřitelem bez oprávnění, *Narodne novine*, br. 72/2017, dále jen „zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem“), nadepsaný „Předmět zákona“, stanoví:

„1) Tento zákon se použije na smlouvy o úvěru s mezinárodním prvkem uzavřené v Chorvatské republice mezi dlužníky a věřiteli bez oprávnění [...].

2) Tento zákon se použije také na jiné právní akty uzavřené v Chorvatské republice mezi dlužníky a věřiteli bez oprávnění a navazující na smlouvu o úvěru s mezinárodním prvkem ve smyslu odstavce 1 tohoto článku nebo založené na takové smlouvě.“

- 19 Článek 2 zákona, nadepsaný „Definice“, stanoví:

„Ve smyslu tohoto zákona pojem

- ‚dlužník‘ označuje jakoukoli fyzickou nebo právnickou osobu, které byl poskytnut úvěr na základě smlouvy o úvěru s mezinárodním prvkem, nebo jakoukoli osobu, která se jakožto spoludlužník, věřitel dlužníka, věřitel spoludlužníka nebo ručitel zavazuje ve prospěch osoby, které byl poskytnut úvěr,
- ‚věřitel bez oprávnění‘ označuje jakoukoli právnickou osobu, která se na základě smlouvy o úvěru s mezinárodním prvkem zavázala poskytnout dlužníkovi úvěr a která nemá v okamžiku uzavření smlouvy o úvěru s mezinárodním prvkem sídlo na území Chorvatské republiky a poskytuje nebo nabízí služby poskytování úvěrů v Chorvatské republice, přestože nesplňuje podmínky stanovené příslušnými předpisy pro poskytování takových služeb a zejména nemá oprávnění nebo souhlas od příslušných orgánů Chorvatské republiky,
- ‚smlouva o úvěru s mezinárodním prvkem‘ označuje jakoukoli smlouvu o úvěru, smlouvu o zápůjčce nebo jinou smlouvu, na jejímž základě věřitel bez oprávnění poskytuje dlužníkovi určitou peněžitou částku a v níž se dlužník zavázal platit smluvené úroky a čerpanou částku vrátit ve stanovené lhůtě a dohodnutým způsobem.“

- 20 Pod nadpisem „Neplatnost smluv o úvěru“ článek 3 zákona stanoví:

„1) Smlouvy o úvěru s mezinárodním prvkem uzavřené v Chorvatské republice s věřitelem bez oprávnění jsou absolutně neplatné.

2) Odchylně od odstavce 1 tohoto článku neplatnosti nelze namítnout, pokud již byla smlouva zcela splněna.“

- 21 Článek 4 téhož zákona, nadepsaný „Neplatnost ostatních právních aktů“, stanoví:

„Notářská listina vyhotovená na základě absolutně neplatné smlouvy ve smyslu článku 3 tohoto zákona nebo v souvislosti s ní je absolutně neplatná.“

22 Článek 7 zákona, upravující „účinky neplatnosti“, stanoví:

„Každá smluvní strana je povinna vrátit druhé smluvní straně všechno, co na základě absolutně neplatné smlouvy přijala, a v případě, že vrácení není možné nebo jej povaha plnění neumožňuje, zaplatit přiměřenou peněžitou náhradu podle cen v době vydání soudního rozhodnutí.“

23 Článek 8 uvedeného zákona stanoví tato pravidla příslušnosti:

„1) Ve sporech týkajících se smluv o úvěru s mezinárodním prvkem ve smyslu tohoto zákona může dlužník podat proti věřiteli bez oprávnění žalobu u soudů státu, na jehož území má tento věřitel sídlo, nebo bez ohledu na toto sídlo u soudů místa, ve kterém má bydliště nebo sídlo dlužník.

2) Věřitel bez oprávnění může podat žalobu proti dlužníkovi ve smyslu odstavce 1 tohoto článku pouze u soudů státu, na jehož území má dlužník bydliště nebo sídlo. Právem rozhodným pro absolutně neplatné smlouvy ve smyslu tohoto zákona je výlučně chorvatské právo a soud, k němuž byla žaloba na neplatnost takové smlouvy podána, na takovou žalobu použije tento zákon, aniž bude posuzovat, zda jsou dány předpoklady pro použití práva místa uzavření smlouvy podle jiných právních předpisů.“

24 Článek 10 zákona má následující znění:

„1) Smlouvy o úvěru s mezinárodním prvkem ve smyslu tohoto zákona uzavřené v Chorvatské republice s věřitelem bez oprávnění před účinností tohoto zákona jsou od počátku absolutně neplatné s důsledky stanovenými v článku 7.

2) Ostatní právní akty mezi dlužníky a věřiteli bez oprávnění navazující na smlouvu o úvěru s mezinárodním prvkem ve smyslu čl. 1 odst. 1 tohoto zákona nebo založené na takové smlouvě, ke kterým došlo v Chorvatské republice před účinností tohoto zákona, jsou od počátku absolutně neplatné s důsledky stanovenými v článku 7.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

25 Dne 23. dubna 2015 podala A. Milivojević k předkládajícímu soudu, Općinskom sudu u Rijeci – Stalnoj službi u Rabu (městský soud v Rijece – stálá pobočka na Rabu, Chorvatsko), žalobu směřující proti společnosti Raiffeisenbank a znějící na prohlášení neplatnosti smlouvy o úvěru ve výši 47 000 eur uzavřené jejími stranami dne 5. ledna 2007 (dále jen „sporná smlouva“) a notářské listiny týkající se vzniku zástavního práva zajišťujícího závazky z uvedené smlouvy, jakož i na výmaz vkladu tohoto zástavního práva do katastru nemovitostí.

26 Na podporu své žaloby se A. Milivojević dovolávala ustanovení čl. 322 odst. 1 zákona o závazcích, podle něhož je smlouva, která je v rozporu s ústavou Chorvatské republiky, kogentními právními předpisy nebo dobrými mravy, absolutně neplatná.

27 Ve věci v původním řízení sice není sporu o tom, že Raiffeisenbank vystupovala jako „věřitel bez oprávnění“ ve smyslu článku 2 zákona o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem, tzn. věřitel se sídlem v jiném členském státě nedisponující řádným oprávněním Hrvatske narodne banke (Chorvatská centrální banka) k poskytování úvěrů v Chorvatsku, předkládající soud však uvádí, že účastníci řízení se neshodují ohledně některých skutkových okolností, které se týkají zejména místa uzavření dotčené smlouvy. Zatímco Raiffeisenbank tvrdí, že tato smlouva byla uzavřena v Rakousku, A. Milivojević tvrdí, že se tak stalo v Chorvatsku.

- 28 Jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, A. Milivojević tvrdila, že dotčenou smlouvu uzavřela za účelem zvětšení a rekonstrukce svého domu, v němž chtěla zřídit apartmány určené k pronájmu, přes zprostředkovatele, kterému zaplatila provizi. Z uvedeného rozhodnutí rovněž vyplývá, že nelze vyloučit, že část zápůjčky byla použita k soukromým účelům. A. Milivojević kromě toho uvedla, že měla v úmyslu zápůjčku splácet ze zisků uvedené činnosti.
- 29 Ze spisu předloženého Soudnímu dvoru rovněž plyne, že sporná smlouva obsahovala ujednání o alternativní soudní příslušnosti ve prospěch rakouských soudů nebo soudů bydliště dlužníka.
- 30 Diskuze byla uzavřena dne 3. ledna 2017.
- 31 Nicméně poté, co dne 14. července 2017 nabyl účinnosti zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem, byla usnesením ze dne 10. srpna 2017 ústní část řízení znovu otevřena.
- 32 Předkládající soud má za to, že pokud by se prokázalo, že sporná smlouva byla uzavřena v Chorvatsku, mohla by být na základě ustanovení uvedené právní úpravy, s ohledem na její retroaktivitu, prohlášena za neplatnou.
- 33 Proto se uvedený soud zabývá, zaprvé, slučitelností zákona o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem s články 56 a 63 SFEU, jelikož má za to, že tato právní úprava může zasahovat do svobodného poskytování finančních služeb společností Raiffeisenbank. Uvedený soud má pochybnosti o tom, že cíle, které chorvatská vláda uplatňovala na podporu retroaktivity zákona, mohou odůvodnit takový zásah.
- 34 Předkládající soud rovněž poznamenává, že zákon o spotřebitelských úvěrech, tak jak byl vyložen Vrhovním sudom (Nejvyšší soud, Chorvatsko), nemůže zakládat určení neplatnosti smlouvy o úvěru uzavřených před nabytím účinnosti uvedeného zákona ve znění pozdějších předpisů, tedy před 30. zářím 2015.
- 35 V tomto ohledu předkládající soud upřesňuje, že v návaznosti na schůzku mezi předsedou občanskoprávního senátu Vrhovniho suda (Nejvyšší soud) a předsedy občanskoprávních senátů županijskih sudova (župní soudy, Chorvatsko), která se konala ve dnech 11. a 12. dubna 2016, Vrhovni sud (Nejvyšší soud) v dokumentu ze dne 12. dubna 2016 rozhodl následující:

„3.1. (příslušnost)

V rámci sporů týkajících se neplatnosti smluv o úvěru uzavřených mezi žalujícími chorvatskými fyzickými osobami (spotřebiteli) a zahraničními právníckými osobami (bankami), ve kterých je rozhodnuto o otázce příslušnosti po 1. červenci 2013, je i nadále příslušný chorvatský soud určený podle ustanovení článku 16 nařízení [Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42)] a článku 17 nařízení [č. 1215/2012].

3.2. (neplatnost smlouvy)

Ačkoliv uzavírání takových smluv bylo zahraničním bankovním ústavům, které nejsou držiteli povolení vyžadovaného k poskytování takových služeb v Chorvatské republice, zakázáno, nejsou takové smlouvy absolutně neplatné vzhledem k tomu, že tento důsledek nebyl zákonem o bankách ani zákonem o úvěrových institucích stanoven před 30. zářím 2015, tj. dnem, k němuž byl tento důsledek stanoven [od nabytí účinnosti zákona o spotřebitelských úvěrech ve znění pozdějších předpisů].“

- 36 Zadruhé se předkládající soud zabývá různými aspekty spojenými se svou mezinárodní příslušností k rozhodnutí věci v původním řízení s ohledem na ustanovení nařízení č. 1215/2012. V tomto ohledu daný soud uvádí, že podle ustanovení chorvatského občanského soudního řádu může v této fázi řízení, které před ním probíhá, ověřit svou příslušnost.
- 37 Uvedený soud má pochybnosti o slučitelnosti článku 8 zákona o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem s pravidly pro určování příslušnosti stanovenými v nařízení č. 1215/2012. Klade si rovněž otázku, zda by vzhledem k judikatuře Soudního dvora, zejména rozsudkům ze dne 3. července 1997, Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337), a ze dne 20. ledna 2005, Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), mohla být sporná smlouva považována za „spotřebitelskou smlouvu“ a zda spor v původním řízení spadá do působnosti pravidel pro výlučnou příslušnost v oblasti věcných práv k nemovitostem stanovená v čl. 24 bodu 1 uvedeného nařízení.
- 38 Za těchto podmínek se Općinski sud u Rijeci – Stalna služba u Rabu (městský soud v Rijece – stálá pobočka na Rabu) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Musí být články 56 a 63 [SFEU] vykládány v tom smyslu, že brání ustanovením zákona o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem uzavřených v [Chorvatsku] s věřitelem bez oprávnění, zejména ustanovení článku 10 uvedeného zákona, který stanoví absolutní neplatnost smluv o úvěru a ostatních právních aktů navazujících na smlouvu o úvěru uzavřenou mezi dlužníkem (ve smyslu článku 1 a čl. 2 první odrážky uvedeného zákona) a věřitelem bez oprávnění (ve smyslu čl. 2 druhé odrážky téhož zákona) nebo na ní založených, i když byly uzavřeny před nabytím účinnosti uvedeného zákona, a to od okamžiku jejich uzavření, v důsledku čehož má každá smluvní strana povinnost vrátit druhé straně všechno, co na základě neplatné smlouvy přijala, a v případě, že vrácení není možné nebo je povaha plnění neumožňuje, zaplatit přiměřenou peněžitou náhradu podle cen v okamžiku vydání soudního rozhodnutí?
- 2) Musí být [nařízení č. 1215/2012], zejména čl. 4 odst. 1 a článek 25, vykládáno v tom smyslu, že brání ustanovením čl. 8 odst. 1 a 2 zákona o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem uzavřených v [Chorvatsku] s věřitelem bez oprávnění, která stanoví, že ve sporech týkajících se smluv o úvěru s mezinárodním prvkem ve smyslu uvedeného zákona může dlužník podat proti věřiteli bez oprávnění žalobu u soudů státu, ve kterém má sídlo věřitel bez oprávnění, nebo bez ohledu na sídlo věřitele bez oprávnění u soudů místa, ve kterém má bydliště nebo sídlo dlužník, zatímco věřitel bez oprávnění ve smyslu uvedeného zákona může žalobu proti dlužníkovi podat jen u soudů státu, ve kterém má bydliště nebo sídlo dlužník?
- 3) Jedná se v případě, kdy úvěrovaným je fyzická osoba, která smlouvu o úvěru uzavřela za účelem investování do prázdninových apartmánů s cílem vyvíjet činnost, jejíž podstatou je poskytovat turistům ubytovací služby v soukromí, o smlouvu uzavřenou spotřebitelem ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení č. 1215/2012 a jiných předpisů unijního práva?
- 4) Musí být čl. 24 bod 1 nařízení č. 1215/2012 vykládán v tom smyslu, že k rozhodnutí o žalobě na určení neplatnosti smlouvy o úvěru a souvisejících prohlášení o zřízení a vkladu zástavního práva, jakož i na výmaz vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí, pokud k zajištění splnění povinností ze smlouvy o úvěru bylo zřízeno zástavní právo k nemovitostem dlužníka na území Chorvatské republiky, jsou příslušné chorvatské soudy?“

K předběžným otázkám

K příslušnosti Soudního dvora ke zkoumání první otázky

- 39 Chorvatská vláda tvrdí, že Soudní dvůr není příslušný ke zkoumání první otázky, jelikož sporná smlouva byla uzavřena 5. ledna 2007, tedy před přistoupením Chorvatské republiky k Unii, k němuž došlo 1. července 2013. Soudní dvůr podle ní není příslušný k zodpovězení otázky týkající se výkladu unijního práva položené v rámci žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce soudem členského státu, jestliže skutkové okolnosti, na které by se toto právo uplatnilo, předcházejí přistoupení tohoto státu k Unii. Uvedená vláda na jednání rovněž tvrdila, že daná smlouva byla vypovězena v roce 2012.
- 40 V tomto ohledu je třeba konstatovat, že zaprvé předkládající soud se v rámci první otázky zabývá zákonem o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem, přijatým po přistoupení Chorvatské republiky k Unii, a jeho slučitelností s články 56 a 63 SFEU. Na základě své retroaktivity by se měla tato právní úprava použít na spor v původním řízení a měla by mít vliv na smlouvy o úvěru uzavřené před přistoupením, jakož i na ostatní právní jednání vyplývající z těchto smluv.
- 41 Zadruhé je sice pravda, že sporná smlouva o úvěru byla uzavřena před tímto přistoupením, a ačkoliv údajně byla před ním i vypovězena, což je ovšem okolnost, která není v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce uvedena, z uvedené žádosti nicméně vyplývá, že některé účinky spojené s danou smlouvou a z ní vyplývajících právních aktů, zejména z vkladu hypotečního zástavního práva, o jehož výmaz A. Milivojević žádá, i nadále přetrvávají.
- 42 Jak přitom plyne z článku 2 Aktu o podmínkách přistoupení Chorvatské republiky a o úpravách Smlouvy o Evropské unii, Smlouvy o fungování Evropské unie a Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Úř. věst. 2012, L 112, s. 21), ustanovení původních smluv, mj. články 56 a 63 SFEU, jsou pro Chorvatskou republiku závazné ode dne přistoupení, a proto se použijí na budoucí účinky situací, které vznikly před přistoupením (obdobně viz rozsudek ze dne 29. ledna 2002, Pokrzeptowicz-Meyer, C-162/00, EU:C:2002:57, bod 50).
- 43 Z výše uvedeného vyplývá, že je třeba odmítnout argumenty chorvatské vlády směřující ke zpochybnění příslušnosti Soudního dvora rozhodovat o první otázce, jelikož dotčená smlouva, která je základem sporu ve věci v původním řízení, sice byla uzavřena před přistoupením Chorvatské republiky k Unii, avšak nic to nemění na tom, že položená otázka se týká výkladu unijního práva a odpověď na ni by mohla zpochybnit slučitelnost vnitrostátní právní úpravy přijaté tímto členským státem po tomto okamžiku, která má právní účinky na tuto smlouvu i po uvedeném přistoupení s daným právem.

K přípustnosti první až třetí otázky

- 44 Raiffeisenbank, jakož i chorvatská vláda poukazují na hypotetický charakter první otázky a tvrdí, že nebylo prokázáno, že zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem je použitelný na spor v původním řízení.
- 45 Chorvatská vláda rovněž vznesla námitku nepřípustnosti druhé a třetí otázky, neboť má za to, že právní normy, na které předkládající soud odkazuje ve svých otázkách, tedy čl. 4 odst. 1 a čl. 17 odst. 1 nařízení č. 1215/2012, nemohou být uplatněny, pokud se již Raiffeisenbank účastní řízení před uvedeným soudem. Pokud jde o článek 25 téhož nařízení, uvedená vláda tvrdí, že z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce nevyplývá, že by strany uzavřely dohodu o soudní příslušnosti.
- 46 Co se týče první otázky, je třeba podotknout, že v současné fázi řízení, které před ním probíhá, předkládající soud sice ještě nerozhodl o skutkovém aspektu týkajícím se místa uzavření sporné smlouvy, což je pro uplatnění zákona o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem podle jeho

článku 3 rozhodující, avšak tato okolnost neomezuje jeho pravomoc posoudit, v jaké fázi je pro účely řízení nutné předložit Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 22. června 2010, Melki a Abdeli, C-188/10 a C-189/10, EU:C:2010:363, bod 41, jakož i ze dne 4. června 2015, Kernkraftwerke Lippe-Ems, C-5/14, EU:C:2015:354, bod 31), jelikož volba nejvhodnějšího okamžiku spadá do jeho výlučné pravomoci (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 15. března 2012, Sibilio, C-157/11, nezveřejněný, EU:C:2012:148, bod 31).

- 47 Co se týče druhé a třetí otázky, je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora přísluší v rámci spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy založené článkem 267 SFEU pouze vnitrostátnímu soudu, kterému byl spor předložen a který musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, aby s ohledem na konkrétní okolnosti věci posoudil nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání svého rozsudku i relevanci otázek, které klade Soudnímu dvoru. Týkají-li se tedy položené otázky výkladu unijního práva, je Soudní dvůr v zásadě povinen rozhodnout (rozsudek ze dne 6. března 2018, SEGRO a Horváth, C-52/16 a C-113/16, EU:C:2018:157, bod 42, jakož i citovaná judikatura).
- 48 Rovněž podle ustálené judikatury platí, že na otázky týkající se výkladu unijního práva položené vnitrostátním soudem v právním a skutkovém rámci, který tento soud vymezí v rámci své odpovědnosti a jehož správnost nepřísluší Soudnímu dvoru ověřovat, se vztahuje domněnka relevance (rozsudek ze dne 14. června 2017, Online Games a další, C-685/15, EU:C:2017:452, bod 42 a citovaná judikatura). Odmítnutí rozhodnout žádosti podané vnitrostátním soudem ze strany Soudního dvora je možné pouze tehdy, pokud je zjevné, že požadovaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jestliže se jedná o hypotetický problém nebo také jestliže Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny, jakož i pro pochopení důvodů, proč má vnitrostátní soud za to, že potřebuje odpovědi na tyto otázky pro účely vyřešení sporu, který před ním probíhá (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. září 2016, Politanò, C-225/15, EU:C:2016:645, bod 22 a citovaná judikatura). Ačkoli chorvatská vláda tvrdí opak, nezdá se přitom, že by problém, který nastoluje druhá a třetí otázka, měl hypotetickou povahu.
- 49 Za těchto podmínek je třeba dospět k závěru, že první až třetí otázka jsou přípustné.

K první otázce

- 50 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda články 56 a 63 SFEU musí být vykládány v tom smyslu, že brání takové právní úpravě členského státu, jako je úprava dotčená ve věci v původním řízení, jejímž účinkem je mj. to, že smlouvy o úvěru a právní akty založené na těchto smlouvách uzavřené na území tohoto členského státu mezi dlužníkem a věřitelem usazeným v jiném členském státě, který není držitelem povolení vydaného příslušným orgánem prvně uvedeného členského státu k tomu, aby mohl vykonávat svou činnost na jeho území, jsou od počátku absolutně neplatné, a to i když byly uzavřeny dříve než uvedená právní úprava nabyla účinnosti.

K použitelné svobodě pohybu

- 51 Vzhledem k tomu, že předběžná otázka byla položena s ohledem na článek 56 SFEU i s ohledem na článek 63 SFEU, je třeba nejprve určit, zda a případně v jakém rozsahu může taková právní úprava, jako je úprava dotčená ve věci v původním řízení, ovlivnit výkon volného pohybu služeb nebo kapitálu.

- 52 V projednávaném případě z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem se týká finančních služeb poskytovaných úvěrovými institucemi, jejichž sídlo se nachází mimo území Chorvatska a které nemají oprávnění nebo souhlas příslušných chorvatských orgánů stanovené za tímto účelem vnitrostátním právem.
- 53 V této souvislosti již Soudní dvůr rozhodl, že takové operace poskytování úvěrů podnikatelským způsobem se v zásadě týkají volného pohybu služeb ve smyslu článku 56 a následujících SFEU i volného pohybu kapitálu ve smyslu článku 63 a následujících SFEU (rozsudek ze dne 22. listopadu 2018, Vorarlberger Landes- und Hypothekenbank, C-625/17, EU:C:2018:939, bod 23 a citovaná judikatura).
- 54 Týká-li se vnitrostátní opatření volného pohybu služeb a současně i volného pohybu kapitálu, je třeba zkoumat, do jaké míry uvedené opatření ovlivňuje výkon těchto základních svobod a zda za okolností věci v původním řízení jedna z nich převažuje nad druhou. Soudní dvůr zkoumá dotčené opatření v zásadě s ohledem pouze na jednu z obou těchto svobod, jeví-li se za okolností projednávaného případu, že jedna z nich je zcela druhotná ve vztahu k druhé a může být do ní zahrnuta (rozsudek ze dne 12. července 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, bod 70 a citovaná judikatura).
- 55 Vzhledem k tomu, že ve věci v původním řízení zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem stanoví neplatnost všech smluv uzavřených v Chorvatsku věřiteli bez oprávnění se sídlem mimo tento členský stát, má takový právní režim za následek omezení přístupu k finančním službám poskytovaným na chorvatském trhu hospodářskými subjekty usazenými v jiných členských státech, které nesplňují podmínky požadované uvedenou právní úpravou, a zasahuje převažujícím způsobem do volného pohybu služeb. Jelikož omezující účinky uvedené právní úpravy na volný pohyb kapitálu jsou pouze nevyhnutelným důsledkem omezení poskytování služeb (rozsudek ze dne 3. října 2006, Fidium Finanz, C-452/04, EU:C:2006:631, bod 48 a citovaná judikatura), není namístě posuzovat slučitelnost této úpravy s článkem 63 a následujícími SFEU.
- 56 Proto je třeba položenou otázku zkoumat pouze z hlediska článku 56 a následujících SFEU, týkajících se volného pohybu služeb, a to na základě předpokladu, že dotčená smlouva byla uzavřena v Chorvatsku, tedy skutkové okolnosti, kterou však musí ověřit předkládající soud.

K článku 56 SFEU

- 57 Z ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá, že volný pohyb služeb zakotvený v článku 56 SFEU vyžaduje odstranění jakékoli diskriminace poskytovatele služeb usazeného v jiném členském státě z důvodu jeho státní příslušnosti, jakož i odstranění jakéhokoli omezení, byť uplatňovaného bez rozdílu na tuzemské poskytovatele i na poskytovatele z jiných členských států, je-li takové povahy, že může zakazovat činnosti poskytovatele usazeného v jiném členském státě, kde legálně poskytuje obdobné služby, být na překážku těmto činnostem nebo je činit méně atraktivními (rozsudek ze dne 18. července 2013, Citroën Belux, C-265/12, EU:C:2013:498, bod 35 a citovaná judikatura).
- 58 Rovněž z ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá, že činnost úvěrové instituce spočívající v poskytování úvěrů představuje službu ve smyslu článku 56 SFEU (rozsudek ze dne 12. července 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, bod 72 a citovaná judikatura).
- 59 Ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce plyne, že v chorvatském právním řádu neplatnost smlouvy o úvěru uzavřené s věřitelem bez oprávnění stanoví zákon o spotřebitelských úvěrech ve znění pozdějších předpisů a současně zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem. Nicméně působnost těchto dvou zákonů není totožná, jelikož u posledně uvedeného zákona je širší, neboť jak

vyplývá z jeho čl. 1 odst. 1, vztahuje se na všechny smlouvy o úvěru, včetně těch uzavřených pro podnikatelské účely. Naproti tomu zákon o spotřebitelských úvěrech ve znění pozdějších předpisů se týká pouze smluv uzavřených spotřebiteli.

- 60 Jak vyplývá rovněž z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, pro období od 1. července 2013, okamžiku přistoupení Chorvatské republiky k Unii, do 30. září 2015, což je okamžik nabytí účinnosti zákona o spotřebitelských úvěrech ve znění pozdějších předpisů, se uvedená neplatnost uplatní pouze u smluv o úvěru uzavřených věřiteli bez oprávnění se sídlem mimo Chorvatsko, a to na základě retroaktivního použití zákona o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem.
- 61 Z výkladu zákona o spotřebitelských úvěrech ve znění pozdějších předpisů, který předložil Vrhovni sud (Nejvyšší soud), totiž plyne, že neplatnost smluv o spotřebitelských úvěrech uzavřených s věřiteli bez oprávnění se podle tohoto zákona nepoužije zpětně na situace předcházející nabytí účinnosti zákona, k němuž došlo 30. září 2015.
- 62 V důsledku toho, a jelikož zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem zavádí režim výjimek pro určité finanční služby v závislosti na okolnosti, zda poskytovatel služeb má sídlo v jiném členském státě, než kde je služba poskytována, je třeba dospět k závěru, že chorvatské právo uplatňovalo do 30. září 2015, tedy okamžiku, od kterého byla neplatnost smluv o úvěru uzavřených s věřitelem bez oprávnění rozšířena i na smlouvy s věřiteli usazenými v Chorvatsku, přímou diskriminací věřitelů usazených mimo území uvedeného členského státu.
- 63 Vzhledem k tomu, že od tohoto okamžiku je režim neplatnosti použitelný na všechny věřitele bez oprávnění bez rozdílu, zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem upravuje pro uvedené období omezení výkonu volného pohybu služeb.
- 64 Jak totiž vyplývá z judikatury Soudního dvora, pojem „omezení“ zahrnuje opatření přijatá členským státem, která, byť používaná bez rozdílu, ovlivňují přístup hospodářských subjektů z jiných členských států na trh (rozsudek ze dne 12. července 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, bod 75 a citovaná judikatura). V projednávaném případě přitom zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem podmiňuje přístup věřitelů, kteří mají své sídlo mimo území Chorvatska, na chorvatský trh finančních služeb získáním povolení chorvatské centrální banky, takže činí tak přístup na tento trh méně atraktivním, čili představuje zásah do svobody zaručené článkem 56 SFEU.
- 65 Je tedy třeba zkoumat, zaprvé zda cíle, které byly základem přijetí uvedeného zákona, mohou odůvodnit výjimku na základě článku 52 SFEU a zadruhé zda uvedený zákon reaguje na naléhavé důvody obecného zájmu a zda je v takovém případě s to zaručit uskutečnění sledovaných cílů a nepřekračuje meze toho, co je pro dosažení těchto cílů nezbytné (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 18. července 2013, Citroën Belux, C-265/12, EU:C:2013:498, bod 37 a citovaná judikatura).
- 66 Co se týče nejprve období mezi přistoupením Chorvatské republiky k Unii a 30. zářím 2015, z judikatury Soudního dvora plyne, že pokud omezující právní úprava dotčená ve věci v původním řízení představuje přímou diskriminaci, může být odůvodněna pouze o důvody veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a ochrany zdraví, stanovenými v článku 52 SFEU, na který odkazuje článek 62 SFEU (v tomto smyslu viz zejména rozsudky ze dne 9. září 2010, Engelmann, C-64/08, EU:C:2010:506, bod 34; ze dne 22. října 2014, Blanco a Fabretti, C-344/13 a C-367/13, EU:C:2014:2311, bod 38, jakož i ze dne 28. ledna 2016, Laezza, C-375/14, EU:C:2016:60, bod 26).
- 67 Použití takového odůvodnění předpokládá skutečné a dostatečně závažné ohrožení, kterým je dotčen základní zájem společnosti (rozsudek ze dne 21. ledna 2010, Komise v. Německo, C-546/07, EU:C:2010:25, bod 49 a citovaná judikatura).

- 68 Jak vyplývá z písemných a ústních vyjádření předložených chorvatskou vládou, zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem byl přijat s cílem chránit značné množství chorvatských občanů, kteří uzavřeli smlouvy o úvěru s věřiteli, kteří vyvíjeli svou činnost, aniž k tomu byli řádně oprávněni chorvatskou národní bankou. V tomto ohledu chorvatská vláda uvedla, že v letech 2000 až 2010 bylo s věřiteli bez oprávnění uzavřeno přibližně 3 000 smluv o úvěru v celkové výši přibližně 360 milionů eur. Daná právní úprava byla přijata jako poslední možnost poté, co se několik před ní přijatých legislativních aktů neúspěšně pokoušelo řešit důsledky takových smluv, což odůvodňuje její retroaktivnost. Uvedená právní úprava tedy směřuje k zachování veřejného pořádku, dobré pověsti a řádného fungování finančního odvětví, ochrany slabší strany smluvního vztahu, a zejména práv spotřebitelů.
- 69 S ohledem na cíle sledované právní úpravou dotčenou v původním řízení je třeba poukázat na to, že se chorvatská vláda sice dovolává konceptu „veřejného pořádku“, avšak neuvádí žádný přesvědčivý důkaz, který by mohl spadat pod tento pojem, který – jak již bylo připomenuto v bodě 67 tohoto rozsudku – předpokládá existenci skutečného a dostatečně závažného ohrožení, kterým by byl dotčen základní zájem společnosti, přičemž je třeba mít na paměti, že úvahy ekonomické povahy nemohou odůvodnit výjimku na základě článku 52 SFEU (obdobně viz rozsudek ze dne 21. ledna 2010, Komise v. Německo, C-546/07, EU:C:2010:25, bod 51).
- 70 Dále je třeba zkoumat, jakým způsobem mohou opatření, která zahrnuje sporný režim neplatnosti, být v období od 30. září 2015 odůvodněna naléhavými důvody obecného zájmu ve smyslu judikatury uvedené v bodě 64 tohoto rozsudku.
- 71 V tomto ohledu je třeba konstatovat, že mezi naléhavé důvody obecného zájmu, kterých se dovolává Chorvatská republika, patří ty, které již byly za takové uznány v judikatuře Soudního dvora, a sice profesní pravidla určená k ochraně příjemců služeb (rozsudek ze dne 25. července 1991, *Collectieve Antennevoorziening Gouda*, C-288/89, EU:C:1991:323, bod 14), dobrá pověst finančního odvětví (rozsudek ze dne 10. května 1995, *Alpine Investments*, C-384/93, EU:C:1995:126, bod 44), jakož i ochrana spotřebitelů (rozsudek ze dne 18. července 2013, *Citroën Belux*, C-265/12, EU:C:2013:498, bod 38).
- 72 Je však třeba rovněž připomenout, že k odůvodněním, která mohou být uplatňována členským státem, musí být předloženy vhodné důkazy nebo analýza způsobilosti a přiměřenosti omezujícího opatření přijatého tímto státem, jakož i konkrétní skutečnosti umožňující podpořit jeho argumentaci. Pokud se tedy členský stát hodlá dovolávat cíle, jenž je s to ospravedlnit překážku volného pohybu služeb vyplývající z vnitrostátního omezujícího opatření, musí poskytnout soudu, který má o této otázce rozhodnout, všechny informace, které mu umožní ověřit, že uvedené opatření skutečně splňuje požadavky vyplývající ze zásady proporcionality (obdobně viz rozsudek ze dne 6. března 2018, *SEGRO a Horváth*, C-52/16 a C-113/16, EU:C:2018:157, bod 85).
- 73 Při absenci takových důkazů je přitom třeba konstatovat, že zákon o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem zjevně přesahuje rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů, které hodlá sledovat, jelikož prostřednictvím obecného a automatického retroaktivního pravidla stanoví neplatnost všech smluv o úvěru s mezinárodním prvkem uzavřených s věřiteli bez oprávnění, s výjimkou těch, které již byly v celém rozsahu splněny.
- 74 Kromě toho je třeba po vzoru Evropské komise podotknout, že za účelem umožnění kontroly zákonnosti smluv o úvěru a ochrany slabší strany mohla být přijata jiná opatření, která by méně zasahovala do volného pohybu služeb, tj. zejména právní předpisy dávající příslušným orgánům pravomoc, aby na základě oznámení nebo z moci úřední zasáhly v případech nekalých obchodních praktik nebo porušení práv spotřebitelů.

- 75 S ohledem na všechny předcházející úvahy je třeba na první otázku odpovědět, že článek 56 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že brání takové právní úpravě členského státu, jako je úprava dotčená ve věci v původním řízení, jejímž účinkem je mj. to, že smlouvy o úvěru a právní akty založené na těchto smlouvách uzavřené na území tohoto členského státu mezi dlužníkem a věřitelem usazeným v jiném členském státě, který není držitelem povolení vydaného příslušným orgánem prvně uvedeného členského státu k tomu, aby mohl vykonávat svou činnost na jeho území, jsou od počátku absolutně neplatné, a to i když byly uzavřeny dříve, než uvedená právní úprava nabyla účinnosti.

Ke druhé otázce

- 76 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 4 odst. 1 a článek 25 nařízení č. 1215/2012 brání takové právní úpravě členského státu, jako je úprava dotčená ve věci v původním řízení, která v rámci sporů týkajících se smluv o úvěru s mezinárodním prvkem, které spadají do oblasti působnosti uvedeného nařízení, umožňuje dlužníkům podání žaloby proti věřiteli bez oprávnění u soudů státu, ve kterém má tento věřitel sídlo, nebo u soudů místa, ve kterém má bydliště nebo sídlo dlužník, zatímco uvedený věřitel může žalobu proti dlužníkovi podat jen u soudů státu, ve kterém má bydliště nebo sídlo dlužník, bez ohledu na to, zda je spotřebitelem, nebo podnikatelem.
- 77 Úvodem je třeba poznamenat, že nařízení č. 1215/2012 se vztahuje na žaloby podané počínaje 10. lednem 2015. Jelikož žaloba dotčená v původním řízení byla podána 23. dubna 2015 a s ohledem na právní vztah mezi účastníky sporu v původním řízení, na základ a na způsob, jímž je naplňován, spadá mezi věci občanské a obchodní ve smyslu čl. 1 odst. 1 uvedeného nařízení, použijí se v projednávané věci jeho ustanovení.
- 78 Jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, čl. 8, odst. 1 a 2 zákona o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem dlužníkovi přiznává právo vybrat si mezi soudem státu, na jehož území má věřitel bez oprávnění sídlo, a soudem svého bydliště, zatímco věřitel se musí obrátit na soud bydliště dlužníka.
- 79 Podle čl. 1 odst. 1 zákona o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem se zákon použije na takové smlouvy uzavřené v Chorvatsku mezi dlužníky a věřiteli bez oprávnění, aniž je zohledňováno postavení dlužníka, tedy zda je spotřebitelem, nebo podnikatelem.
- 80 Vzhledem k tomu, že se čl. 8 odst. 1 a 2 uvedeného zákona použije i na spory mezi podnikateli, je třeba konstatovat, že se odchyluje od obecného pravidla příslušnosti stanoveného v čl. 4 odst. 1 nařízení č. 1215/2012, tj. dle bydliště žalovaného, jelikož působnost protektivnějších pravidel příslušnosti zavedených jako výjimka ustanovením čl. 18 odst. 1 nařízení pouze ve prospěch spotřebitelů rozšiřuje na všechny dlužníky.
- 81 Je přitom třeba připomenout, že v systematicke nařízení č. 1215/2012 je příslušnost soudů členského státu, na jehož území má bydliště žalovaný, obecnou zásadou. Pouze jako výjimku z této zásady nařízení stanoví taxativně vyjmenované případy, kdy žalovaný může nebo musí být žalován před soudem jiného členského státu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. ledna 2018, Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, bod 27). Proto skutečnost, že členský stát stanovil ve svých vnitrostátních právních předpisech pravidla příslušnosti odchylná od této obecné zásady, která nejsou stanovena jiným ustanovením nařízení, je v rozporu se systémem zavedeným uvedeným nařízením, a zejména jeho článkem 4.
- 82 Co se týče článku 25 nařízení č. 1215/2012, ten za určitých podmínek přiznává legitimitu dohodám o příslušnosti uzavřeným stranami za účelem určení soudu členského státu příslušného pro řešení již vzniklého nebo budoucího sporu z určitého právního vztahu. V tomto ohledu je třeba poznamenat, že z článků 17 až 19 nařízení č. 1215/2012 vyplývá, že příslušnost k rozhodování sporu,

který se týká spotřebitelské smlouvy, je v zásadě určována týmiž ustanoveními, a podle čl. 25 odst. 4 uvedeného nařízení se dohoda o příslušnosti může vztahovat na takovou smlouvu pouze v případě, že není v rozporu s ustanoveními článku 19 nařízení.

- 83 Zdá se přitom, že ze znění článku. 8 zákona o neplatnosti smluv o úvěru s mezinárodním prvkem vyplývá, což však musí ověřit předkládající soud, že pravidla příslušnosti, která zavádí, platí bez ohledu na to, že dohody o příslušnosti, které splňují požadavky stanovené článkem 25 nařízení č. 1215/2012, byly uzavřeny dobrovolně.
- 84 S ohledem na tyto úvahy je třeba na druhou otázku odpovědět, že čl. 4 odst. 1 a článek 25 nařízení č. 1215/2012 brání takové právní úpravě členského státu, jako je úprava dotčená ve věci v původním řízení, která v rámci sporů týkajících se smluv o úvěru s mezinárodním prvkem, které spadají do oblasti působnosti uvedeného nařízení, umožňuje dlužníkům podání žaloby proti věřiteli bez oprávnění u soudů státu, ve kterém má tento věřitel sídlo, nebo u soudů místa, ve kterém má bydliště nebo sídlo dlužník, zatímco uvedený věřitel může žalobu proti dlužníkovi podat jen u soudů státu, ve kterém má bydliště nebo sídlo dlužník, bez ohledu na to, zda je spotřebitelem, nebo podnikatelem.

Ke třetí otázce

- 85 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 17 odst. 1 nařízení č. 1215/2012 musí být vykládán v tom smyslu, že dlužník, který uzavřel smlouvu o úvěru, aby uskutečnil rekonstrukci nemovitosti, v níž má bydliště, zejména za účelem poskytování turistických ubytovacích služeb, může být považován za „spotřebitele“ ve smyslu uvedeného ustanovení.
- 86 Nejprve je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora pojmy použité v nařízení č. 1215/2012, a zejména ty uvedené v jeho čl. 17 odst. 1, musí být vykládány autonomně, a to především s přihlédnutím k systematice a cílům uvedeného nařízení, za účelem zajištění jednotného uplatňování nařízení ve všech členských státech (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. ledna 2018, Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, bod 28).
- 87 Pojem „spotřebitel“ ve smyslu článků 17 a 18 nařízení č. 1215/2012 musí být vykládán restriktivně, se zřetelem na postavení této osoby v určité smlouvě, s ohledem na povahu a účel této smlouvy, a nikoli na subjektivní postavení této osoby, přičemž jedna a tatáž osoba může být pokládána za spotřebitele v rámci některých transakcí a za hospodářský subjekt v rámci jiných (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. ledna 2018, Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, bod 29 a citovaná judikatura).
- 88 V důsledku toho se zvláštní režim stanovený uvedeným nařízením v oblasti ochrany spotřebitele jakožto osoby, která je považována za stranu nacházející se ve slabším postavení, vztahuje pouze na smlouvy uzavřené mimo jakoukoliv činnost nebo účel podnikatelské povahy a nezávisle na ní s jediným cílem uspokojit vlastní potřeby soukromé spotřeby jednotlivce, přičemž taková ochrana není odůvodněna v případě smlouvy, jejímž účelem je podnikatelská činnost (rozsudek ze dne 25. ledna 2018, Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, bod 30 a citovaná judikatura).
- 89 Tato zvláštní ochrana je neodůvodněná i v případě smluv uzavřených za účelem podnikatelské činnosti, byť plánované do budoucna, protože budoucí povaha určité činnosti nikterak nemění její podnikatelskou povahu (rozsudek ze dne 3. července 1997, Benincasa, C-269/95, EU:C:1997:337, bod 17).
- 90 Z toho vyplývá, že zvláštní pravidla příslušnosti v člácích 17 až 19 nařízení č. 1215/2012 se v zásadě použijí pouze v případě, kdy účel smlouvy uzavřené mezi stranami spočívá v jiném než podnikatelském využití daného zboží nebo služby (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. ledna 2018, Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, bod 31 a citovaná judikatura).

- 91 Co se týče konkrétně osoby, která uzavřela smlouvu mající dvojí účel, když se má částečně týkat její podnikatelské činnosti a částečně soukromých účelů, Soudní dvůr měl za to, že by se na ni mohla vztahovat uvedená ustanovení pouze v případě, že by spojitost mezi smlouvou a podnikatelskou činností dotyčné osoby byla tak malá, že by se stala okrajovou, což znamená, že v kontextu plnění, na které byla tato smlouva uzavřena, by měla z celkového hlediska pouze zanedbatelnou úlohu (rozsudek ze dne 25. ledna 2018, Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, bod 32 a citovaná judikatura).
- 92 Právě ve světle těchto zásad musí předkládající soud určit, zda ve věci, která mu byla předložena, může být A. Milivojević považována za „spotřebitele“ ve smyslu čl. 17 odst. 1 nařízení č. 1215/2012. Za tím účelem by měl vnitrostátní soud přihlídnout nejen k obsahu, povaze a účelu smlouvy, ale také k objektivním okolnostem, jež doprovázely její uzavření (rozsudek ze dne 20. ledna 2005, Gruber, C-464/01, EU:C:2005:32, bod 47).
- 93 V tomto ohledu předkládající soud může zohlednit skutečnost, že A. Milivojević tvrdí, že spornou smlouvu o úvěru na rekonstrukci svého domu uzavřela zejména proto, aby v něm mohla zřídit apartmány určené k pronájmu, avšak nevyloučila, že část vypůjčené částky bude použita pro soukromé účely. Za těchto okolností z judikatury připomenuté v bodě 91 tohoto rozsudku vyplývá, že A. Milivojević může být považována za osobu, která uzavřela spornou smlouvu v postavení spotřebitele, pouze tehdy, jestliže spojitost mezi touto smlouvou a podnikatelskou činností, kterou představuje poskytování turistických ubytovacích služeb, je natolik malá a okrajová, že je zřejmé, že smlouva byla uzavřena převážně k soukromým účelům.
- 94 S ohledem na tyto úvahy je třeba na třetí otázku odpovědět tak, že čl. 17 odst. 1 nařízení č. 1215/2012 musí být vykládán v tom smyslu, že dlužník, který uzavřel smlouvu o úvěru, aby uskutečnil rekonstrukci nemovitosti, v níž má bydliště, zejména za účelem poskytování turistických ubytovacích služeb, nemůže být považován za „spotřebitele“ ve smyslu uvedeného ustanovení, ledaže by s ohledem na kontext plnění, na které byla smlouva uzavřena, tato měla z celkového pohledu tak malý vztah k dané podnikatelské činnosti, že by bylo zřejmé, že smlouva byla uzavřena převážně k soukromým účelům, což musí ověřit předkládající soud.

Ke čtvrté otázce

- 95 Podstatou čtvrté otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 24 bod 1 první pododstavec nařízení č. 1215/2012 musí být vykládán v tom smyslu, že žalobu, „jejímž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem“ ve smyslu uvedeného ustanovení, představuje žaloba na prohlášení neplatnosti úvěrové smlouvy a notářské listiny týkající se vzniku hypotečního zástavního práva zajišťujícího závazky z uvedené smlouvy, jakož i na výmaz vkladu tohoto zástavního práva do katastru nemovitostí.
- 96 Ze znění čl. 24 bodu 1 prvního pododstavce nařízení č. 1215/2012 plyne, že soudy členského státu, kde se nemovitost nachází, mají výlučnou příslušnost k rozhodování o žalobách v oblasti věcných práv k nemovitostem bez ohledu na bydliště stran sporu.
- 97 Jak plyne z ustálené judikatury Soudního dvora, smysl výrazu „jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem“, musí být předmětem autonomního výkladu za účelem zajištění jeho jednotného uplatňování ve všech členských státech (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 3. dubna 2014, Weber, C-438/12, EU:C:2014:212, bod 40, jakož i ze dne 17. prosince 2015, Komu a další, C-605/14, EU:C:2015:833, bod 23).
- 98 Soudní dvůr rovněž rozhodl, že ustanovení čl. 24 bodu 1 prvního pododstavce nařízení č. 1215/2012 nesmí být vykládány širě, než vyžaduje jejich cíl. Tato ustanovení mají totiž za následek, že strany jsou zbaveny možnosti volby soudu, kterou by jinak měly, a v určitých případech bude jejich věc projednávána u soudu, který není soudem místa bydliště ani jedné z nich (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. listopadu 2016, Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, bod 28).

- 99 Kromě toho Soudní dvůr upřesnil, že výlučná příslušnost soudů smluvního státu, kde se nemovitost nachází, nezahrnuje všechny žaloby týkající se věcných práv k nemovitostem, ale pouze ty z nich, které spadají do působnosti uvedeného nařízení a zároveň směřují k určení rozsahu, obsahu, vlastnictví nebo držby nemovitosti nebo existence jiných věcných práv k ní a k tomu, aby držitelům těchto práv byla zajištěna ochrana výsad, které vyplývají z jejich právního postavení (rozsudek ze dne 16. listopadu 2016, Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, bod 30 a citovaná judikatura).
- 100 Je třeba rovněž připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora rozdíl mezi věcným právem a závazkovým právem spočívá ve skutečnosti, že věcné právo, jež se váže ke hmotnému majetku, má účinky vůči všem, kdežto závazkového práva se lze dovolávat pouze vůči povinnému (rozsudek ze dne 16. listopadu 2016, Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, bod 31 a citovaná judikatura).
- 101 Pokud jde v projednávaném případě o návrhy na prohlášení neplatnosti sporné smlouvy a notářské listiny týkající se vzniku hypotečního zástavního práva, je nutno konstatovat, že jsou založeny na závazkovém právu, kterého se lze dovolávat pouze vůči žalovanému. Proto tyto návrhy nespádají do působnosti pravidla výlučné příslušnosti obsaženého v čl. 24 bodě 1 nařízení č. 1215/2012.
- 102 Naproti tomu, pokud jde o návrh na výmaz vkladu tohoto zástavního práva do katastru nemovitostí, je třeba poznamenat, že zástavní právo, vzniklo-li řádně v souladu s formálními a hmotněprávními pravidly stanovenými vnitrostátní právní úpravou v dané oblasti, je věcným právem, které vyvolává účinky *erga omnes*.
- 103 Takový návrh, směřující k zachování výsad plynoucích z věcného práva, spadá na základě čl. 24 bodu 1 prvního pododstavce nařízení č. 1215/2012 do výlučné příslušnosti soudu členského státu, v němž se nemovitost nachází (rozsudek ze dne 16. listopadu 2016, Schmidt, C-417/15, EU:C:2016:881, bod 41).
- 104 V tomto ohledu je třeba dodat, že s ohledem na tuto výlučnou příslušnost soudu členského státu, v němž se nemovitost nachází, pro návrh na výmaz vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí má uvedený soud na základě spojitosti podle čl. 8 odst. 4 nařízení č. 1215/2012 rovněž nevýlučnou soudní příslušnost k rozhodování o návrzích znějících na neplatnost smlouvy o úvěru a notářské listiny týkající se vzniku tohoto zástavního práva, jelikož tyto návrhy směřují proti těmž žalovanému a mohou, jak vyplývá v tomto případě z písemností ve spisu, který má Soudní dvůr k dispozici, být spojeny.
- 105 S ohledem na tyto úvahy je třeba na čtvrtou otázku odpovědět, že čl. 24 bod 1 první pododstavce nařízení č. 1215/2012 musí být vykládán v tom smyslu, že žaloba znějící na výmaz vkladu hypotečního zástavního práva do katastru nemovitostí představuje žalobu, „jejímž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem“ ve smyslu uvedeného ustanovení, avšak pod tento pojem nespadá žaloba na prohlášení neplatnosti úvěrové smlouvy a notářské listiny týkající se vzniku hypotečního zástavního práva zajišťujícího závazky z uvedené smlouvy.

K nákladům řízení

- 106 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 56 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že brání takové právní úpravě členského státu, jako je úprava dotčená ve věci v původním řízení, jejímž účinkem je mj. to, že smlouvy o úvěru a právní akty založené na těchto smlouvách uzavřené na území tohoto členského

státu mezi dlužníkem a věřitelem usazeným v jiném členském státě, který není držitelem povolení vydaného příslušným orgánem prvně uvedeného členského státu k tomu, aby mohl vykonávat svou činnost na jeho území, jsou od počátku absolutně neplatné, a to i když byly uzavřeny dříve, než uvedená právní úprava nabyla účinnosti.

- 2) Článek 4 odst. 1 a článek 25 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech brání takové právní úpravě členského státu, jako je úprava dotčená ve věci v původním řízení, která v rámci sporů týkajících se smluv o úvěru s mezinárodním prvkem, které spadají do oblasti působnosti uvedeného nařízení, umožňuje dlužníkům podání žaloby proti věřiteli, který není držitelem povolení vydaného příslušnými orgány uvedeného členského státu k tomu, aby mohl vykonávat svou činnost na jeho území, u soudů státu, ve kterém má tento věřitel sídlo, nebo u soudů místa, ve kterém má bydliště nebo sídlo dlužník, zatímco uvedený věřitel může žalobu proti dlužníkovi podat jen u soudů státu, ve kterém má bydliště nebo sídlo dlužník, bez ohledu na to, zda je spotřebitelem, nebo podnikatelem.
- 3) Článek 17 odst. 1 nařízení č. 1215/2012 musí být vykládán v tom smyslu, že dlužník, který uzavřel smlouvu o úvěru, aby uskutečnil rekonstrukci v nemovitosti, v níž má bydliště, zejména za účelem poskytování turistických ubytovacích služeb, nemůže být považován za „spotřebitele“ ve smyslu uvedeného ustanovení, ledaže by s ohledem na kontext plnění, na které byla smlouva uzavřena, tato měla z celkového pohledu tak malý vztah k dané podnikatelské činnosti, že by bylo zřejmé, že smlouva byla uzavřena převážně k soukromým účelům, což musí ověřit předkládající soud.
- 4) Článek 24 bod 1 první pododstavec nařízení č. 1215/2012 musí být vykládán v tom smyslu, že žaloba znějící na výmaz vkladu hypotečního zástavního práva do katastru nemovitostí představuje žalobu, „jejímž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem“ ve smyslu uvedeného ustanovení, avšak pod tento pojem nespadá žaloba na prohlášení neplatnosti úvěrové smlouvy a notářské listiny týkající se vzniku hypotečního zástavního práva zajišťujícího závazky z uvedené smlouvy.

Podpisy.